

i generalment en el Princ., però continua fidel al català antic en els dominis balear i valencià sobretot: el present és *fregeix* en el Nord, no sols en el cat. central sinó també en els Pirineus centrals: *frežēšen* Pres. 6 Àreu, *frežīšen* a Tor, mentre que en val. es manté *frig* («és un peix que es *fric* en escata», Benidorm, 1963), *frig* en el Sanelo, etc.

També en el participi s'ha produït una escissió semblant entre el N. i les regions Sud: en el Princ. sobretot, aviat el part. feble *fregit* degué començar a sobreposar-se a l'històric i fort *frit*=FRICTUS (també FRIXUS en llatí), com veiem ja en *Vocab. Cat.-Alemany* i en OPou. Però *frit* encara en el S. xv, en el sobrenom proverbial *Na PeixFrit*: «Un bon florí --- datz-lo vós per un diner jaqués / --- cert ara fetz lo guany de *Na Peix-Frit*», Jordi de St. Jordi (Canç. Univ. Bna., 39). D'altra banda això alhora s'havia tornat un substantiu: *un frit* o *un fregit*, i aquest ja el llegim en el *Libre de la Peste* del gironí JnRafMoix (1562): «los ous del dia són molt bons --- los estantissos s'han de evitar molt, així com los *fregits*» (DAG.) on no veiem clar si és el substantiu o bé *ous fregits* (= aferrats, ferrats).

En tot cas la forma analògica arriba avui fins al Nordoest (*frežit* part. a Àreu); però en aquest cas Mallorca (menys Eivissa, sembla, veg. infra) es manté fidel al tipus antic: *un frit* 'una fregida, un guisat', usava AMAIcover (i figurat amb no poca malícia, BDLC VIII, 169); a ràncies tradicions culinàries fa referència el bon defensor dels «xuetes» Miquel Forteza: «això que molts deien, que sols *argenters* berenaven de *frit de xot* [anyell fregit] el dia de Pasqua, no era un costum exclusiu d'ells» (*Els Jueus conversos*, p. 26). En terra valenciana, i més en toponímia, ja comencem a trobar-ho a l'extrem Nord: «Els Pins *frits*» és un vesant on es va fer una gran socarrada en els afores de Morella (1961); potser no constant en tot el País, car ja Sanelo porta *fregit* com a participi (80v1, 81r2), *fregida* de cervells (II, 23r2) i veg. a baix *frigit*, *frigida*.

Són conegudes les expressions en què el mot s'aplica metafòricament a una acció reprovable o perjudicial: «*frig*: de ordenar traición o engaño, *frigit*: el engaño o traición ya conseguido o executado, *frigida*: traición o en gaño ya hecho», Sanelo (80r2, 81r2, d'on passa a Escrig i MGadea); «*fregirla*: enganyar a algú, *freirsela*» (Belv.; Lab. «con premeditación»), «lo comprador, que ja no les tenia totes, y començava a sospitar si l'hi hauria *fregida*, se donava en son interior a les àligues», Vidal Val. (*Rosada d'Estiu*, 220); cosa que també s'estén a un mateix, on no hi ha «engañó» ni «premeditación»: «sa dítxa ha de tenir, de l'Andreu; mes, si aquest, tip d'esperar, se casa?... sí que l'hauria *fregida*!», Bosch de la Tri. (*Lena*, 285).

Potser en el fons la idea no tenia gaire de culinari, car ja és sabuda la dita maledictòria del cat. pirinenc *llamp te fregís!*, la frase castellana *freírle uno a palos*, i el *freír* «arrojar» de Juan del Encina (de *frito*, *fritir*). També però hi pot haver hagut participació culinària, i potser l'ús estereotipat *fregir-la* pot fer al·lusió a l'abús a què sembla alludir com a dita tradicional, atribuïda a hostalerets deslleials de fregir o sofre-

gir orelles de gat, en lloc de bocins de conill: veg. el romanço citat per a *sofreir*.

DERIV.: *Fregida* [Sanelo, supra]. *Fregidina* [DAG.] o *fregitina* mall. (< *frit-ina* × *fregidina*). *Fregidissa*. *Fregidor*; *fregidora*. *Fregidura* [1507, Busa-N. «frixura», C-VIII-3.23]. *Fregimenta* d'on potser extret *fregim* (cf. *foim* de *foiment*, FOTRE). *Freginat* m. (a Cardós: Esterrí i Tavascan, BDC XXIII, 292), però també en el vell ús barceloní i a ambdós costats del Pir. Or.: «clapes de julivert --- retòrica dels *freginats* ---», EmVilanova (*Plorant i Rient*, 94.7; DAG., DFa.; Amades, BDC XIX, 146), lamentablement negligit pels nostres badocs puristes, que podrien usar-ho per bandejar la *fritada* castellanenca amb què ens enfiten els nostres restauradors (més atents a la massa dels passants, ignorants del català i de la bona cuina): això o el ross. *freginada* (EmVilanova va usar també *freginata*, que sona més a plat de berenador ferumejant d'oli). *Freginera* ross. 'botiga on es ven vianda fregida', ço que ens condueix a comprendre que aquí, com en el ross. *teixiner* 'teixidor' (o en *llavanera*, fr. *tissandier*, *taillandier*, i potser en *tafaner*), no tenim -IN sinó -END-ARIUS; i cosa semblant diria jo de *freginat*, *freginada*. *Fregitella*, bo potser també per al que he dit; és tort., renovació de *fritella* (men.) en la manera explicada a *fregitina*; probablement amb sufix més mossàrab que italià: malgrat *AlcM*, que temo que ens l'ha *fregito* (chè *fritto*...!) *Fregitori*. *Fregitonet*.

De l'antic *frit*=*fregit*. *Frit* m. (V. supra); *fritet*, *fritollo*. *Frita*; *fritada*, arcaic sense títols per a St. Llätzer; *fritango*; *fritella*. *Fritura* ant.; *friturada*. *Frianderia* (JRoig), deu ser pres del fr. *friand*, *frianderie*.

Refregir [JMarc, *refriga*, 269; 105, Bulbena, Vogel]; *refregiment*, *refregida*, *refrit*.

Sofregir [JMarc i Torcimany *sofriger* rimant amb *friger*, *afiger*, *liger*]; crec recordar-ho del *Libre de Coc* de Robert de Nola, fi S. xv, on almenys figura *sofreir*, en la trad. de 1525, p. 57, la dada més antiga del mot en castellà; «*coffregir*: suffrigere» citat entre *enllardar* i *farcir* en OPou (*TbPu.*, 225); «volen fè una picardia, / que volen fè un berenar qu'els seus homes no hi sigan / --- / - què n'és aquella olor qu'hi sentida? / - <baix>: és l'oreya del gatet qu' ara te la *sofregia!*», MillàF (*Romllo*, 3798B); Belv. *sofregit* m. [DOrt.]; a Eiv., PzCabr. «*sofreixit*: refrito» (on x deu ser mer barbarisme gràfic); Fontserè trobava a fallar [c. 1925] *sofreginat* i *sofreginar* en el seu DOrt.

Sofrit m.: *sufrít pažs*, Formentera (1963), plat típic a base d'un «brou de gallina i anyell ---» (Castelló, *Ibiza* y F., 115).

Fregó, *fregot*, *freguejar*, *fregunyar*, V. *fregar*

FREIXE, del ll. FRAXINUS id.; també sembla ser antiga la forma *freix* (avui ribag., val. i mall.), que deu provenir del ll. vg. FRAXUS. □ 1.ª doc.: *fraxne* i *freix* S. XIV; *freixe* i *freix* S. XVI.

«Digeren que'l *fraxne* és, en la sua conplició, fret e ssec», A-Wafid, *Libre de Medicines Particulars*, S. XIV (ed. Faraudo, 76), forma que recorda *fraxno* documen-